

ΜΕΡΟΣ Β'. ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5'. 177

ται τὰ πάντα; Γενοῦ μόνον ἐγγυητῆς τῆς ζωῆς του, καὶ δὲν συγχίζεται οὐδὲ ἂν ἰδῆ τὴν οἰκογένειάν του νὰ χάνεται, τοὺς φίλους του νὰ πάσχωσι, καὶ τὴν πατρίδα του νὰ κινδυνεύῃ· εἶπέ του ἐξεναντίας, ὅτι ἡ ζωὴ του εἶναι εἰς κίνδυνον· δὲν εἶναι ἀτιμία, ὄρκος, προδοσία, οὐδὲ καμμία ἄλλη κακία, τὴν ὁποίαν νὰ μὴν ἦναι ἕτοιμος νὰ βάλῃ εἰς πράξιν.

Ἡ ἀγάπη τῆς ζωῆς ἐκτραπεῖσα εἰς τοσαύτην ὑπερβολὴν, εἶναι βέβαια πάθος ἀχρεῖον, κακία βλαπτικωτάτη εἰς τὴν εὐτυχίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ὅς τις κυριεύεται ἀπὸ τοιοῦτον πάθος, στερεῖται τὴν ἀνάπαυσιν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ πνεύματός του· βλάπτει μάλιστα τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὑπαρξιν, φερόμενος αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ εἰς τὸν κίνδυνον. Τὸ πάθος τοῦτο πνίγει τὰ εὐγενῆ αἰσθήματα τῆς φιλανθρωπίας, ἀφαιρεῖ πᾶσαν εὐθυμίαν, καὶ ἀποχωρίζει τὸν ἀνθρώπον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἀπὸ τὴν φύσιν, καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν Θεόν.

Ἄς παραβάλωμεν τῶρα μὲ τὸν ἀμετρη τοῦτον φιλόζων, ἄλλον τινὰ, ὅς τις μετριάζει καὶ κανονίζει τὴν φυσικὴν ἀγάπην τῆς ζωῆς τε.

Οὗτος ἐξεναντίας ἀγαπᾷ τὴν ζωὴν, διότι τὴν

τὴν θεωρεῖ ὡς δῶρον δοθέν εἰς αὐτὸν ἀπὸ
 τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸ ἀπολαμβάνει καὶ τὸ
 μεταχειρίζεται ὠφελίμως· φοβεῖται τὴν ἀκρά-
 τειαν τῶν παθῶν, ὡς πολέμιον τῆς ζωῆς
 καὶ τῆς υἰείας του· καταγίνεται εἰς ἐνασχό-
 λησεις ὠφελίμους, καὶ οὕτω δίδει μεγαλύτερον
 τόρον εἰς τὰς δυνάμεις του· φυλάττων ἀτάρα-
 χον τὴν ψυχὴν, ἀπολαμβάνει γαλήνην σωτή-
 ριον καὶ εἰς τὸ σῶμα καὶ εἰς τὸ πνεῦμα· δὲν
 ἐπικαλεῖται τὸν θάνατον, ἀλλ' ἐδὲ πάλιν φρίτ-
 τει, ὅταν τὸν βλέπῃ εὐερχεται· στοχάζεται
 ὅτι περὶ τὴν τιμίαν τὴν ζωὴν του, ὅταν κάμνη
 χρῆσιν αὐτῆς σύμφωνον μὲ τὴν θέλησιν τοῦ
 Θεοῦ καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Ἡ προθυμία καὶ
 ὁ ζῆλος του εἰς τὸ εὐαγαθοποιεῖν, τὸν ἀντα-
 μείβουν μὲ τὴν γλυκυτάτην εὐχαρίστησιν τῆς
 συνειδήσεως· δὲν φοβεῖται δεινὰ, ἀλλ' οὐδέ κίν-
 δυρον ζωῆς, ὅταν πρόκειται σκοπὸς καλὸς,
 πράξεις τίμιαι καὶ ὠφελίμοι εἰς τὴν ἀνθρώ-
 πότητα, ἀγαῖνες ὑπὲρ τῆς οἰκογενείας του, ὑ-
 πὲρ τῶν φίλων του, ὑπὲρ τῆς πατρίδος, καὶ
 ὑπὲρ τῶν μεταγενεστέρων του.

Ἐπαγρυπνῶν εἰς τὴν συντήρησίν του χω-
 ρὶς ὀχληρᾶν καὶ δουλοπρεπῆ ἀνησυχίαν, δὲν

στει-

στερείται ποτέ τὴν ἀναγκαίαν ἐτοιμότητα τοῦ πνεύματος εἰς τὸ νὰ ἀποφασίζῃ τὸ πρακτέον καὶ κινδύνου, καὶ νὰ προβλέπῃ τὴν ἀσφάλειάν του. Ἡ ἰδέα τῆς Θείας Προνοίας, ἣτις ἐπαγρυπνεῖ εἰς τὴν συντήρησίν μας, τὸν κάμνει νὰ μὴ φρίττῃ τὸν θάνατον, ὡς ἄλλοι πολλοί, ἀλλὰ νὰ ἀπολαμβάνῃ τὰ ἀθάνα ἀγαθά τῆς ζωῆς μὲ τόσον πλειοτέραν χαρὰν, ὅσον ἐξεύρει ὅτι ἡ διαφύλαξις του δὲν κρέμαται μόνον ἀπὸ τὰς φροντίδας του. Εὐρίσκεται εἰς περιστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἡ πατρίς ἢ ἡ πίστις ἀπαιτοῦν καὶ αὐτὴν τὴν ζώήν του; ἀν καὶ αἰσθάνεται τὴν μέλλει νὰ χάσῃ, εἶναι ὅμως ἀρκετὸς νὰ νικήσῃ τὴν φυσικὴν κλίσιν τῆς ζωῆς, καὶ νὰ ὑπακούσῃ εἰς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον τοῦ ὑπαγορεύει ἡ συνείδησις, καὶ ἡ ἱερὰ ὑποχρέωσις, νὰ σέβεται τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ προτιμᾷ τὴν κοινὴν σωτηρίαν παρά τὴν ἰδικήν του.

Φροντίς τῶν ὑπαρχόντων.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν σύγκεται μόνον ἀπὸ πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ σῶμα. Ὑπόκειται λοιπὸν εἰς φυσικὰς χρείας, τὰς ὁποίας εἶναι ἀνά-

νάγκη καὶ εὐχαριστῆ μετὰ τοὺς κόπους του, ἀν-
 θέλη τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὴν τιμίαν συντή-
 ρησιν τῆς ὑπάρξεώς του. Τοιαῦται χρεῖαι εἶ-
 ναι ἡ τροφή, τὰ ἐνδύματα, ἡ κατοικία καὶ
 δι' αὐτὰ ὅμως τὰ ἀπλᾶ ἀναγκαῖα τῆς ζωῆς
 ἀπαιτῶνται φροντίδες καὶ κόποι. Ἡ πηγὴ παν-
 τὸς ἀγαθοῦ ἐκχέει εἰς τὴν γῆν πολλὰ ἀγαθὰ
 διὰ καὶ τρέφονται οἱ κάτοικοί της· ταῦτα ὅμως
 ἀπαιτοῦν ἐπιμέλειαν, διὰ καὶ τὰ κάμη ὑποκεί-
 μενα εἰς τὰς χρεῖας του, ὅς τις ἔχει ἀνάγκην.
 Ὁ νόμος οὗτος εἶναι γενικὸς διὰ ὅλους τοὺς
 ἀνθρώπους, ἀπὸ τὸν ποιμένα τῶν προβάτων
 ἕως τὸν ἰσχυρότερον μονάρχην. Ἐκαστος πό-
 λιτης χρεωστᾷ εἰς τὸν ἑαυτὸν του πόρον ζωῆς
 τίμιον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἔχει βαθμὸν μεταξὺ
 τῶν ὁμοίων του. Μετὰ διάφορα μέσα ἐμπορεῖ ἕ-
 καστος καὶ ἀποκτήσῃ ὑπάρχοντα· τὰ μόνα ὅ-
 μως συγχωρημένα καὶ εὐπρόσδεκτα εἰς τὸν
 λογικὸν ἀνθρώπον εἶναι τὰ νόμιμα μέσα καὶ
 τίμια. Ὅταν βέβαια ἀποκτῶμεν τὰ πλάτη μετὰ
 τοὺς ἀφελίμους κόπους μας, ἢ μετὰ ἀξιέπαινα
 καὶ κοινωφελῆ προτερήματα, τότε δὲν δοκιμά-
 ζομεν ἐπιπλήξεις συνειδήσεως, οὔτε ἐλέγχους
 καὶ ἀνειδισμούς ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων. Ἄλ-

λοι

ἄλλοι εὐτυχοῦν διὰ τῶν τεχνῶν· ἄλλοι διὰ τῶν
 ἐπιστημῶν· ἄλλοι διὰ τῶν πολιτικῶν ἐπιγυ-
 γελμάτων, καὶ ἄλλοι διὰ τοῦ ἐμπορίου. Ὅλα
 τὰ μέσα ταῦτα εἶναι τίμια, ὅθεν δὲν πρέπει
 νὰ τὰ ἀμελῶμεν, δὲν πρέπει νὰ περνῶμεν τὰς
 ἡμέρας μας εἰς τὴν ἀπραξίαν, καὶ νὰ ζητῶμεν
 ν' ἀπολαμβάνωμεν τοὺς καρπούς τῶν ξένων κό-
 πων, κατὰσηπόμενοι αὐτοὶ εἰς τὴν ὀκνηρίαν.
 Τοῦτο εἶναι αὐτόχρημα ἀδικία πρὸς τοὺς ἄλ-
 λους, κατὰχρησις φοβερὰ, καὶ μ' ὅλον τοῦτο
 κοινὴ εἰς πολλοὺς, οἱ ὅποιοι μὴ γνωρίζοντες
 καλῶς τὰ χρέη των, καὶ ἀμελούμενοι ἀπὸ τὴν
 Διοίκησιν, καταντοῦν τέλος πάντων νὰ γίνων-
 ται ἀπατεῶνες, κλέπται, καὶ στασιασταὶ
 τῆς κοινῆς ἡσυχίας. Εὐρίσκονται καὶ τινὲς
 φρονόουντες κακῶς, ὅτι ἡ πλουσία κληρονομία,
 τὴν ὁποίαν ἔλαβαν ἀπὸ τοὺς γονεῖς των, εἶναι
 δι' αὐτὴς λόγος ἰσχυρὸς, ὥστε νὰ ἀδιαφορῶσιν
 εἰς τὴν δούλευσιν τῆς ἀνθρωπίνης ἐταιρείας,
 καὶ νὰ παραδίδωνται εἰς τὴν ἀπραξίαν, εἰς
 τὴν τρυφήν καὶ εἰς τὰς ἡδονάς· ἀλλὰ τοῦτο
 προέρχεται ἀπὸ ἡλίθιον ἀμάθειαν ἢ διαφθο-
 ράν. Ἄν ἦσαν βέβαια πλέον φωτισμένοι τὸν
 νοῦν, ἤθελαν αἰσθανθεῖν τὴν ἀταξίαν τῆς δια-

γα-

γωγῆς τῶν, καὶ πόσον εἶναι αἰσχρὸν καὶ μὴ συλλογίζονται ὅτι εἶναι ἄνδρες καὶ πολῖται.

Ὁ λογικὸς λοιπὸν καὶ φρόνιμος ἄνθρωπος μεταχειρίζεται τὸν καιρὸν τοῦ ἀφελίμως καὶ εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἀγωνίζεται διὰ τὰ ἀποκτήσῃ τὰ ἀναγκαῖα εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τὴν οἰκογένειάν του· φροντίζει καὶ αὐξήσῃ καὶ τὰ φυλάξῃ τιμίως τὰ ὑπάρχοντά του· ὅ, τι ἔχει, τὸ θεωρεῖ ὡς παρακαταθήκην ἐγχειρισμένην εἰς τὴν ἐπιστοσίαν του· ὅθεν εἶναι βοηθητικὸς πρὸς τοὺς ἄλλους ἀναλόγως μὲν τὴν κατάστασίν του· καὶ ὅταν δίδῃ βοήθειαν εἰς τινὰ, θεωρεῖ εἰς αὐτὸν τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ ὄχι τὴν ἐπιστροφήν τῆς χάριτος. Ὁ κόπος εἶναι ἢ ἡδονή του, καὶ ἐκ τούτου ἀποκτὰ τὰ βοηθητικὰ μέσα τῆς ὑπάρξεώς του καὶ τῆς πρὸς τοὺς ἄλλους ἀφελείας· αἰσθάνεται καλῶς, ὅτι ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῶν ἄλλων, συντρέχει καὶ εἰς τὸ ἰδίόν του συμφέρον. Παρατηρεῖ ὅτι ἐμπόρει τις καὶ ἔχῃ τὰ μεγαλύτερα πλούτη, καὶ μὲ ὅλα ταῦτα καὶ ὑπόκειται εἰς μυρία δεινὰ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, εἰς ἀρρώστιας, εἰς δυστυχίας, εἰς συκοφαντίας, εἰς ἐπιβουλάς τῶν ἀχρείων, εἰς καταδρομὰς τῶν

ἔχῃ

ἐχθρῶν· καὶ πῶς βέβαια δύναται νὰ φαντασθῇ ποτὲ ὅτι τῶν ἐξωτερικῶν ἀγαθῶν ἢ ἀπέκτησις περιλαμβάνει ὅλην τὴν εὐδαιμονίαν; αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ δὲν εἶναι βέβαιος, ἀν μέλῳσι τὰ ὑπάρχοντά του νὰ σώζονται μέχρι τέλους ζωῆς, ἢ διὰ πολλοὺς χρόνους, ἢ ἕως αὔριον· διὰ τοῦτο μεταχειρίζεται καὶ οἰκονομίαν καὶ πᾶσαν εὐλογον προφύλαξιν, διὰ νὰ μὴν ἐλέγξῃ ποτὲ αὐτὸς ἑαυτὸν ὡς αἴτιον τῆς δυστυχίας του. Οὕτω συμβουλευόμενος προσεκτικῶς τὸν ὀρθὸν λόγον εἰς τὴν μεταχείρισιν τῶν ὑπαρχόντων τε, ἀφίνει εἰς τὴν θείαν Πρόνοιαν, ὅσα ἐμποροῦν νὰ λανθᾶσῳσι τὸν περιορισμένον ἀνθρώπινον νοῦν.

Φοβεῖται τὴν πτωχείαν, τὴν ὁποίαν ἤθελε προξενήσειν αὐτὸς εἰς ἑαυτὸν, καὶ ὀπλίζεται μὲ ὑπομονὴν καὶ ἀνδρίαν, διὰ νὰ ὑποφέρῃ γενναίως ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποίαν ἤθελε καταντήσει χωρὶς σφάλμα ἰδικόν του. Θεωρῶν τὰ ὑπάρχοντα ὡς ὄργανα ἀναγκαῖα εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν φυσικῶν καὶ κοινωνικῶν του χρειῶν, δὲν ἀφίνει αὐτὰ νὰ τοῦ γίνωνται πηγὴ δυστυχίας· δὲν πίπτει εἰς τὴν ἀγοσσίαν τοῦ νὰ τὰ τιμᾷ περισσότερο παρά ὅσον εἶναι ἀξία· μέ-

νει

νει ἀτάραχος, ὅταν δὲν ἐμπορῇ καὶ τὰ ἀποκτη-
 ση μὲ τρόπους δικαίους· τὰ καταφρονεῖ, ὅταν
 ἴηαι ἐναντία μὲ τὰ ἀγαθὰ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς
 καρδίας, μὲ τὴν συνείδησιν, λέγω, μὲ τὴν ἀ-
 παραξίαν τῆς ψυχῆς, καὶ μὲ τὴν γλυκύτητα
 τῶν φιλανθρωπῶν φρονιμάτων. Ἡ διάθεσις
 αὕτη τοῦ πνεύματος εἶναι εἰς τὸν ἄνθρωπον
 χρέος ἐνταυτῷ καὶ ἀρετὴ καὶ μέσον εὐδαι-
 μονίας. Μεγάλην βέβαια ἐπιρροὴν ἔχουν τὰ
 ἐξωτερικὰ ἀγαθὰ εἰς τὴν ἀνάπαυσίμας· γλυ-
 κύτερον εἶναι χωρὶς ἀμφιβολίαν καὶ ἔχουμεν ἐν-
 ταυτῷ ἀρετὰς καὶ εὐπορίαν τῶν ἀναγκαίων
 τῆς ζωῆς· καὶ ἡμεῖς ἐλεύθεροι ἀπὸ ἐλαττώ-
 ματα ψυχικὰ, πάθη σωματικὰ, καὶ ἀπὸ
 πτωχείαν. Πλὴν ζῶμεν εἰς τὸν κόσμον, ὅ-
 που τίποτε δὲν εἶναι τέλειον ἢ μόνιμον, ἀλλὰ
 πάντα ὑπόκεινται εἰς μεταβολάς· δὲν εἶναι
 πάντοτε εἰς τὴν ἐξουσίαν μας καὶ ἀποκτῶμεν
 τὰ ἐξωτερικὰ ἀγαθὰ, καὶ καὶ τὰ φυλάττωμεν
 μετὰ τὴν ἀπόκτησιν. Ἡ φρόνησις λοιπὸν, ἥ-
 τις μᾶς κάμνει καὶ ὑποφέρωμεν γενναίως τὴν
 ἔλλειψιν ἢ ἀποβολὴν τέτων τῶν ἀγαθῶν, καὶ
 καὶ τὰ μεταχειρίζομεθα μετρίως, εἶναι τῶντι
 μεγάλη εὐτυχία εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅς τις φυσ-
 σικὰ

σικὰ ὑπόκειται εἰς τσαύτας καὶ τοιαύτας μεταβολάς.

Ἵπόληψις.

Ἵπόληψις λέγεται ὁ βαθμὸς τῆς τιμῆς, τὴν ὁποίαν ἀπολαμβάνομεν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ἄλλων. Ὅταν ἡ ἐπιθυμία τῆς τιμῆς ταύτης κανονίζεται ἀπὸ τὸν ὀρθὸν λόγον, εἶναι ἰσχυρότατον κέντρον πρὸς τὴν ἀρετὴν, καὶ σωτήριος χαλινὸς εἰς τὰ ὀρμητικὰ πάθη. Αὕτη λέγεται καὶ ἀπλῶς Τιμὴ, τὸ ὁποῖον σημαίνει σέβας ἀποδιδόμενον ἀξίως εἰς τινὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους· στέκει δὲ μάλιστα εἰς τὴν χαρακτηριστικὴν ἀρετὴν εἰκάστου ἐπαγγέλματος, εἰς τὴν ἀπόκτησιν ἢ ἐκπλήρωσιν ἐκείνου τοῦ καλοῦ, τὸ ὁποῖον στοχαζόμεθα ἔτι οἱ ἄλλοι ζητοῦν νὰ βλέπωσιν εἰς ἡμᾶς κατὰ τὸ ἐπάγγελμά μας. Ὁ πολεμικὸς θέτει τὴν τιμὴν εἰς τὴν ἀνδρίαν· ὁ κριτὴς, εἰς τὴν δικαιοσύνην· ὁ ἔμπορος, εἰς τὴν πίστιν· ὁ μαθητὴς, εἰς τὴν ἐπιμέλειαν· ὁ διδάσκαλος, εἰς τὴν μέθοδον, καὶ οὕτω περὶ τῶν ἄλλων. Πᾶς ἄνθρωπος λοιπὸν χρεωστεῖ εἰς τὸν ἑαυτόν του νὰ ἀποκτήσῃ ὑπόληψιν ἀγαθὴν, καὶ νὰ τὴν φυλάτ-

λάττη ἀμόλυτον, ἂν θέλῃ, νὰ περιπατῇ μὲ βῆμα σταθερὸν, καὶ καὶ μὴν ἐρυθριᾶ ἔμπροσθεν τῶν ἄλλων, τῶν ὁποίων θέλει ἔν' ἀπολαμβάνῃ τὴν καλὴν ὑπόληψιν. Ὅς τις καταφρονεῖ τὴν ἀγαθὴν αὐτὴν ὑπόληψιν, ὄχι μόνον στερεῖται τὴν εὐγενῆ εὐχαρίστησιν νὰ βλέπῃ τὸν ἑαυτὸν του τιμώμενον καὶ ἀγαπώμενον, ἀλλὰ γίνεται καὶ μεγάλης ζημίας πρόξενος εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Ποῖος βέβαια θέλει νὰ ἔχη συναλλάγματα μὲ ἔμπορον δολερὸν καὶ παραβάτην τῶν λόγων του; ποῖος σέβεται πλέον κριτὴν ἄδικον; ποῖος τιμᾷ μαθητὴν ἀμελῆ; Διὰ νὰ καταλάβωμεν ἀκόμη καλήτερα τὴν ἀξίαν τῆς ἀγαθῆς ὑπολήψεως, ἃς παρατηρήσωμεν ὅτι καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτοὶ, οἱ ὁποῖοι εἶναι ὡς θεοὶ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, δὲν ἔμποροῦν οὔτε νὰ τὴν δώσωσιν εἰς τινὰ, οὔτε καὶ τοῦ τὴν ἀφαιρέσωσι· οἷοτι εἶναι βραβεῖον τῶν ἀρετῶν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ὄχι δῶρον τῆς θελήσεως τοῦ ἡγεμόνος. Ἡ ἀγαθὴ λοιπὸν ὑπόληψις καὶ ἀληθὴς δόξα κρύβεται ἀπὸ μόνους ἡμᾶς, ἀπὸ τὴν σταθερὰν ἐκπλήρωσιν τῶν ἡμετέρων μαρτυριῶν. Τότε βέβαια, καὶ ἂν ὅλοι οἱ ἄλλοι (τὸ ὅποῖον εἶναι ἀδύνατον), ἢ ἀπὸ φθό-

νον,

γεν, ἢ ἀπὸ ἀναισθησίας, δὲν σὲ τιμῶσι, σὺ ὁμως εὐρίσκεις τὴν τιμὴν καὶ ὑπέληψιν αὐτὸς εἰς σεαυτὸν, συλλογιζόμενος ὅτι ἐκπληροῖς τὰ χρέη σου, καὶ μὴν εὐρίσκων εἰς τὴν συνείδησίν σου κανένα πικρὸν ἔλεγχον τῆς διαγωγῆς σου.

Μετριοφροσύνη.

Ἡ ὑπερηφάνια ἐπιβλεύεται πάντοτε τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀγαθῆς ὑπόληψεως. Εἰς τοιοῦτον ἐπικίνδυνον ἐχθρὸν πρέπει νὰ ἀντιπαρ-
τάττωμεν τὴν Μετριοφροσύνην. Χωρὶς τὴν ἀρε-
τὴν ταύτην ἀδύνατον νὰ σταθῇ ὑπόληψις ἀ-
γαθῆ, καὶ ἀληθινὴ ἡσυχία πνεύματος, καὶ
ἂν ἠθέλαμεν ἔχειν ὅλα τ' ἄλλα προτερήματα.
Βάσις τῆς μετριοφροσύνης εἶναι ἡ ἀκριβὴς γνώ-
σις τοῦ ἑαυτοῦ μας, τῶν ἄλλων ἀνθρώπων,
καὶ τοῦ ὑπερτάτου Θεοῦ, ὅς τις εἶναι ἡ πηγὴ
πάσης τελειότητος, καὶ τὸ πρῶτον αἷτιον τῆς
ὑπάρξεως καὶ διατηρήσεώς μας. Ἡ ὑπερηφα-
νία καταφρονεῖ τὴν μετριοφροσύνην. Θέλει ὁ-
μως γὰρ τὴν βλέπῃ παντοῦ ὅσιν βέβαια ἀ-
ρέσκειαν καὶ ἂν εὐρίσκη ὁ ὑπερήφανος εἰς τὸ
ἐλάττωμά του, δὲν ὑποφέρει γὰρ τὸ βλέπῃ εἰς
τοὺς ἄλλους, καὶ ζητεῖ εἰς αὐτοὺς τὴν μετριό-
τυτα

την καὶ ταπεινώσῃ· τὸ ὁποῖον δείχνει ἀκόμη καλῆτερα τὴν ἀξίαν τῆς ἀρετῆς ταύτης, διότι καὶ αὐτὸς ὁ πολέμιός της τὴν ζητεῖ, καὶ χαίρει νὰ τὴν βλέπῃ. Ἀλλὰ τί εἶναι ἢ πόσον ἀξιαγάπητος αὕτη ἀρετή; εἶναι τάχα τὸ αἴσθημα τῆς ἀδυναμίας μας; ἢ κρίσις ἢ ταπεινωτικὴ τῆς ἀξίας καὶ τῶν προτερημάτων μας; ἢ εἰλικρινῆς ἐκτίμησις τῶν ὁποίων εἰς τοὺς ἄλλους παρατηροῦμεν; ἂν δὲν ἔχη ἄλλο τί ὑψηλότερον παρὰ ταῦτα, ἀκόμη δὲν εἶναι ἢ ψυχὴ, νὰ εἶπω οὕτω, τῆς ἀγαθῆς καρδίας, ἀλλ' ἴσως ἀποτέλεσμα δουλοφροσύνης, ἢ ἀκρίσιας, ἢ μεταμορφωμένη ὑπερηφάνια. Ἐμπορεῖ τις βέβαια νὰ αἰσθανθῇ ὅτι ἔχει ὀλίγη ἀξίαν, διότι εἶναι ἀμελής, καὶ δὲν ἀγωνίζεται μ' ὅλον τοῦτο νὰ ἀποκτήσῃ τιμὴν καὶ ὑπόληψιν. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι μετριοφροσύνη, ἀλλὰ ἔξευτελισμὸς καὶ δειλικτὸν αἴσθημα. Ἐμπορεῖ ὁμοίως νὰ κρίνῃ τὰ προτερήματά του μὲ τρόπον ταπεινωτικόν, καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἐπαινετικῶς, πλὴν ὄχι ἀπὸ μετριοφροσύνην, ἀλλὰ ἀπὸ ἀπάτην, μὴ διακρίνων καλῶς οὔτε τὰ ἴδια, οὔτε τὰ ξένα. Ἐμπορεῖ νὰ κρίνῃ ὀρθῶς καὶ τὰς ἀρετάς του καὶ τὰ ἐλαττώματά

του,